

СТАНОВИЩЕ

От проф. дпсн Снежана Илиева

Относно дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен
“доктор”

на тема: “Психологически особености на работещите с деца със специални
потребности”

с автор Ивана Вълчинова, докторант в Катедра “Психология”,
Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Дисертационният труд е насочен към очертаване на личностните характеристики и нивото на професионално изгаряне при работещите с деца със специални потребности. Установяването на професионално значимите качества, които предсказват успеха и високото изпълнение в рамките на дадена професионална дейност, са предмет на изследване в трудовата психология от началото на нейното формиране, като извеждането на личностния профил и неговото съответствие с профила на професията стоят в основата на подбора, обучението и кариерното развитие. В това отношение липсват систематизирани данни относно личностните качества на работещите с деца със специални потребности и именно поради това дисертационната разработка предоставя възможност да се запълни научно-изследователският дефицит в тази област.

Разработките в областта на специалната психология акцентират преди всичко върху отделните типове образователни потребности и насоките за работа на ресурсните учители, логопеди, психолози с децата, като по дефиниция се приема, че работещите в тази сфера трябва да притежават не само изградени професионални компетентности, но и личностни качества, които да им позволяват успешно да справят с характера на работата и с високото ниво на бърнаут в нея. В дисертацията са разгледани особеностите на двете страни, които определят ефективността на взаимодействието, като фокусът е изнесен върху специалистите, работещи с децата.

Дисертационният труд е с общ обем от 204 страници, от които 188 са основен текст, като са използвани 218 литературни източника на български, македонски, руски, английски и испански език. Списъкът на цитираната литература е богат, съответства на разглежданите проблеми и разкрива целенасочеността и компетентността на докторантката при подбора, систематизирането и обобщаването на постиженията в изследваната сфера. Разработката е структурирана според

общоприетите стандарти за дисертация и съдържа увод, три глави, дискусия, заключение, приноси и списък с използвана литература.

Първата глава представлява теоретичен обзор и в нея са обхванати медицинският и социалният модел за работа с деца със СОП, както и тенденциите в интегрираното и приобщаващото образование. Отчетени са перспективите в контекста на съвременните изисквания и са разгледани длъжностите характеристики на работещите с деца със СОП. Изведени са личностните качества, които се определят като значими за професионалното изпълнение в проучваната сфера. Трябва да се подчертае, че направеният анализ е прецизен, анализирани са изискванията на професията, както и се търсят необходимите личностни качества, които да съответстват на профила на длъжността. Изложението е стегнато, като същевременно в теоретичен план са обхванати всички необходими за емпиричното изследване конструкти.

Във втората глава е описан дизайнът на изследването. Използван е богат и адекватен на целите, задачите и хипотезите на изследването инструментариум, който включва многофакторния личностен въпросник на Р. Кетел и методики за диагностика на нивото на емоционално изгаряне, за измерване на ригидността, за комуникативна толерантност, за самоефективността и за мотивацията за постигане на успех. Изборът на инструментариум е съобразен с установените закономерности в теоретичния анализ и позволява да се представят обхватно основните личностни характеристики, които са водещи за успех в професията.

Третата глава обхваща анализа на резултатите. Тук докторантката систематизирано е описала получените резултати по всяка от изследваните променливи. Данните са представени и илюстрирани таблично и графично. Интерпретирани са резултатите от дескриптивната статистика, които служат за извеждане на профила на личностните качества, релевантни за специалистите, работещи с деца със специални потребности. Анализът и интерпретацията на резултатите са осъществени съобразно изискванията и въз основа на това са изведени значими закономерности. Направен е обобщен личностен профил и са изведени основните групи качества, необходими за специалистите, работещи в сферата - интелектуални, комуникативни, емоционални и регулаторни.

Необходимо е да се отбележат резултатите относно взаимовръзката на емоционалното изгаряне с личностните променливи, като в случая мотивацията и комуникативната компетентност имат положителна връзка, т.е. мотивираните и

комуникативно компетентните специалисти изпитват по-изразено емоционално прегаряне, както и отрицателната зависимост на самоефективността с емоционалното прегаряне. Тези резултати са значими не само от гледна точка на подбора, но и на адаптацията на специалистите към работата, както и очертават необходимостта да се предприемат институционални действия за превенция на стреса и последствията от него при работещи с деца със специални потребности.

Могат да бъдат направени препоръки относно работата, които да бъдат отразени в бъдещи изследвания. Така например, от гледна точка на еднофакторния дисперсионен анализ би могло да се помисли дали разделението в две възрастови групи - до 40 и над 40г., дава възможност да се установи възрастовата динамика. На практика не се установяват различия в двете групи, които да са значими, особено от гледна точка на емоционалното изгаряне, но при бъдещи изследвания може да търси по-голяма диференциация по възраст. Също така би могло да се помисли да се проучи влиянието на стажа върху емоционалното изгаряне, както и различията в мотивацията и професионално значимите умения. Установяването на различия според професията и заеманата длъжност би дала възможност да се конкретизират сходствата и различията при отделните групи специалисти, които да се отчетат при професионалния подбор.

Дисертационният труд е значим в няколко основни насоки. На първо място, представен е задълбочен и систематизиран анализ на личностните качества и умения, необходими за работа с деца със специални потребности. Изследвано е нивото на емоционално изгаряне на специалистите, работещи в тази сфера. Установени са корелационни зависимости между изследваните променливи, които могат да се използват в процеса на обучение, подбор и адаптация на специалистите. От съществено значение са установените взаимозависимости между личностните качества и нивото на бърнаут.

Приносите на дисертацията са коректно описани и съответстват напълно на получените резултати. Налице са всички професионални умения и компетентности, необходими за успешна защита на дисертационен труд. По темата на дисертацията са публикувани пет статии. Дисертацията съответства на критериите за получаване на образователната и научната степен “доктор” и това ми дава основание с убеденост да предложа на уважаваното научно жури да присъди образователната и научната степен “доктор” на Ивана Вълчинова.

28.03.2017 г.

Проф. дпсн Снежана Илиева